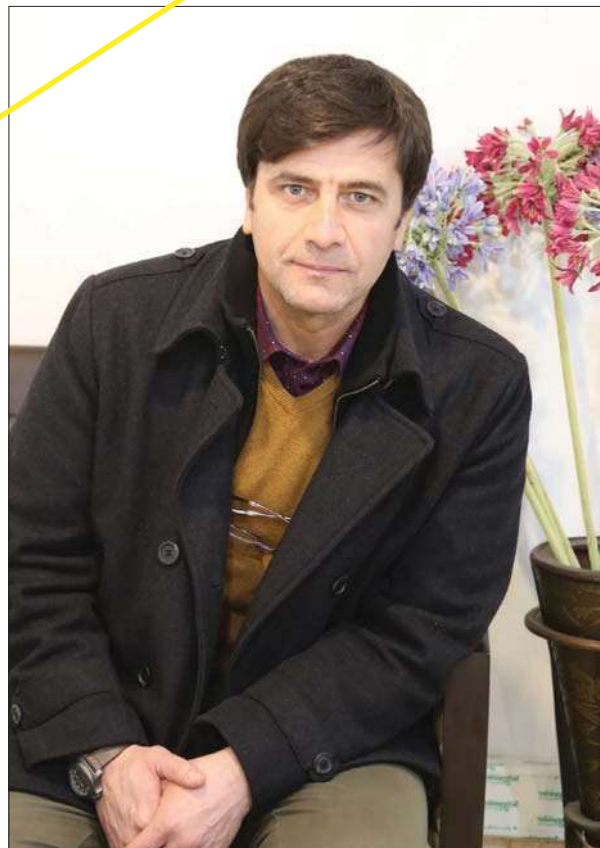

گفت وگو با «ابوالفضل وطن پرست»
تسهیل‌گر برنامه‌های آموزشی تشکل‌های اقتصادی

شبکه؛ فضای برای تداوم اعتماد و هم‌افزایی اجتماعی

تجربه نشان می‌دهد که برنامه‌های توسعه پایدار، از طریق برنامه‌هایی اثربخش خواهد بود که نیازهای ملی را از طریق مشارکت‌های مردمی پاسخ دهد. یکی از عوامل مهم و مؤثر بر ارتقا بهره‌وری و گسترش مشارکت‌های مردمی در فعالیت‌های اقتصادی، در قالب تشکل‌های منسجم و ایجاد شبکه‌ها میسر خواهد شد. شبکه‌ها ارتباطات اجتماعی را متناسب با نیاز گروه‌ها رقم می‌زنند و درک متقابل از موضوعات اجتماعی را تقویت نموده و موجب هم‌افزایی و تولید سرمایه اجتماعی می‌شوند. در این راستا با دکتر ابوالفضل وطن پرست؛ تسهیل‌گر برنامه‌های آموزشی تشکل‌های اقتصادی، گفت‌وگو کرده‌ایم که در ادامه می‌خوانیم.

شبکه و کارکردهای آن چه هستند؟

شد. همچنین عملکرد صحیح شبکه‌های اجتماعی، موجب هم‌افزایی و تولید سرمایه اجتماعی می‌شود. شبکه‌های اجتماعی، انسان‌ها و نهادهای جامعه را به هم متصل می‌کنند و موجب تقویت سرمایه اجتماعی در کشور می‌شوند. گروه‌های مختلف اجتماعی با وجود سلايق متفاوت به درک متقابل از موضوعات اجتماعی برای اداره بهتر اجتماع می‌رسند. همچنین شبکه‌ها می‌توانند در ایجاد تفاهم برای سیاست‌گذاران اجتماعی در سطح کلان و خرد کمک کنند. به نظر من تشکل‌های اقتصادی می‌توانند بخشی از مسئولیت‌های اجتماعی را با ایجاد شبکه‌ها انجام دهند و در توسعه اجتماعی و ایجاد تفاهم اجتماعی نیز با بخش‌های دولتی و غیردولتی همکاری کنند و نهادهای اقتصادی بخش خصوصی بهتر در جریان اطلاعات اجتماعی قرار گیرند. شبکه‌ها می‌توانند دغدغه‌های بنگاه‌های کوچک اقتصادی را به گوش سایر بخش‌های اجتماعی برسانند و به‌نوعی نهادهای دولتی و خصوصی این صداها را بهتر بشنوند و زمانی که بنگاه‌های اقتصادی هم‌صدا شوند، اثربخشی بالاتری خواهند داشت. همچنین انجمن‌ها می‌توانند از امکانات و ظرفیت‌های انجمن‌های همکار باخبر شوند و از پتانسیل‌های یکدیگر کمک گیرند و شبکه‌های جدید

شبکه مبحث جدیدی نیست، اما در چند دهه اخیر در ادبیات علوم اجتماعی و کارکرد نهادهای اجتماعی بیشتر به آن اشاره است. به‌طور کلی، شبکه گروهی از افراد و یا سازمان‌ها هستند که به‌صورت داوطلبانه به مبادله اطلاعات، خدمات و یا کالا می‌پردازند و یا فعالیت‌های مشترکی را انجام و خود را بدون اختلال در استقلال فردی یا گروهی در جهت نیل به اهداف سازمان می‌دهند، اما به‌طور عام هر نوع ارتباطی که بین افراد یا سازمان‌ها به شکل فعال و غیرفعال ایجاد می‌شود و یا وجود دارد از جنس شبکه است، مانند شبکه دوستی، خانوادگی و شبکه‌های موجود در فضای مجازی و یا شبکه‌هایی که برای رسیدن به اهداف تیمی و سازمانی با گروه‌های هم‌سن، هم‌دغدغه و هم‌صنف تشکیل می‌شوند. شبکه‌ها عملکردهای اجتماعی متنوعی دارند، اما مهم‌ترین کارکرد شبکه‌ها، گسترش ارتباطات اجتماعی است. شبکه‌ها، ارتباطات اجتماعی را متناسب با نیاز گروه‌ها سازمان‌دهی و تقویت می‌کنند و اگر در اجتماع اعتماد بین اعضا و سازمان‌ها افزایش یابد، ارتباط بین آن‌ها بهتر می‌شود و به‌این‌ترتیب امورات اجتماعی راحت‌تر انجام خواهد

را ایجاد کنند. این‌ها در مجموع کارکردهای مهمی هستند که شبکه‌ها می‌توانند برای تشکل‌ها داشته باشند.

بهترین الگوهای ایجاد شبکه از نظر تشکل‌های کارفرمایی کدام‌اند؟

در مورد ایجاد شبکه‌ها باید به یک نکته کلیدی اشاره کنم؛ در واقع شبکه‌سازی دستاوردی است که بر اساس ارتباط شبکه‌ای حاصل می‌شود و بسیاری از سازمان‌ها در ابتدا و به‌اشتباه با استفاده از الگوها و ساختارها و دنبال کردن قوانین، اقدام به شبکه‌سازی می‌کنند، اما مهم‌ترین اقدام قبل از شبکه‌سازی این است که ارتباطات شبکه‌ای را تقویت کنیم و سپس شبکه را بسازیم. بهترین الگو این است که به اشکال مختلف و با در نظر گرفتن الگوهای اعتماد ساز، روابط را با سایر گروه‌های هم‌دغدغه، در موقعیت‌های مختلف بهبود بخشیم. زمانی که روابط تسهیل شوند، بهتر می‌توانیم با دغدغه‌های هم آشنا و وارد فضای ساخت شبکه‌ای شویم. به نظر من بهترین گام این است که ابتدا شرایط سرزمین را از لحاظ روندهای قانونی شناسایی کنیم و زمان مناسب برای ساختار شبکه در نظر بگیریم و با ساختارهای حداقلی فعالیت خود را آغاز و سپس به تدریج ساختارهای خود را گسترش دهیم. همچنین ساختارهای افقی که در آن‌ها یک سازمان محور نیست، برای تشکل‌های کارفرمایی ساختارهای بهتری هستند. در این ساختارها همه سازمان‌ها جایگاه خود را دارند و ارتباطات افقی‌اند و مسئولیت‌ها به میزان خواست داوطلبین تقسیم و در منافع سهیم می‌شوند.

اصول و مبانی شبکه‌سازی در تشکل‌ها چیست؟

در خصوص اصول و مبانی شبکه‌ها باید به این نکته توجه کرد که شبکه‌های مؤثر و کارا یک‌شبه پدید نمی‌آیند و ایجاد شبکه بدون آینده‌نگری و مطالعه اشتباه است. اصول کار مشارکتی نیز در شبکه‌سازی بسیار مهم است و شبکه‌ها در عین یکپارچگی نیازمند تنوع در میان اعضای خود هستند و باید به منابع مالی و انسانی متنوعی متکی باشند و از آنجایی که افراد با مفهوم اعتماد، وارد شبکه می‌شوند از هر اقدامی که موجب سلب اعتماد در بین اعضای شبکه می‌شود، باید جلوگیری کرد؛ بنابراین در بین اعضای شبکه تماس و تعامل از اهمیت بالایی برخوردار است. همچنین شبکه‌ها نیازمند یک پایگاه مستحکم اجتماعی و مدیریت انعطاف‌پذیر و سازگار با شرایط متغیر در طول زمان هستند.

به نظر شما اولویت‌های بایسته در نهادسازی و ظرفیت‌های نهادی لازم برای توسعه بخش خصوصی چیست؟

این سؤال نیاز به بحث مفصل دارد، اما به‌صورت کلی مبحث آموزش و پژوهش در بنگاه‌های اقتصادی باید جدی گرفته شود و توانمند کردن اعضای سازمان‌ها در گسترش ظرفیت سازمان حائز اهمیت است و همچنین بخش خصوصی بدون انسان‌های آموزش‌دیده و توانمند ضعیف خواهد بود. بخش خصوصی باید دانش تخصصی قوی در زمینه کاری خود داشته و به‌اندازه کافی از دانش بین بخشی و موضوعات اجتماعی مطلع باشد و در ساخت ظرفیت‌های تازه در سازمان‌ها و تشکل‌ها، گروه‌های خود را توانمند سازد و در نهایت، نگاه سیستمی به فعالیت‌های درون شبکه‌ای خود داشته باشد. همه این موارد، ضرورت‌هایی هستند که باعث گسترش ظرفیت سازمان‌ها می‌شوند. در این میان نهادها، موجب مسئولیت‌پذیر شدن اعضای تشکل‌ها می‌شوند؛ بنابراین بدون ساخت نهادها، گفتگوهای اجتماعی بسیار مبهم خواهند بود و اگر نهادها به‌درستی

و نظام‌مند تعریف شوند، اجتماع از بلوغ بیشتری برخوردار خواهد بود و اجتماع بالغ، اقتصاد خوبی خواهد داشت.

چه آسیب‌هایی ممکن است شبکه‌ها را تهدید کنند و برای حفظ آن‌ها باید چه کنیم؟

مهم‌ترین آسیبی که می‌تواند شبکه‌ها را تهدید کند، بی‌اعتمادی درون شبکه است و این حالت زمانی رخ می‌دهد که اولویت‌های شبکه مغلوب اولویت‌های فردی شده و شبکه‌ها تبدیل به ابزاری برای رسیدن بعضی از گروه‌ها به اهدافشان شود؛ بنابراین هرگونه اقدامی که موجب کاهش اعتماد بین اعضای شبکه شود، باعث از بین رفتن کارکرد صحیح شبکه نیز می‌شود و اعتماد در شبکه و حتی جامعه از بین می‌رود. همچنین سازمان‌های بزرگ برای بالا بردن قدرت و صدای خود و چانه‌زنی در اجتماع، شبکه‌ها را ایجاد و با این اقدام ضعیف و تشکل‌های کم‌توان را حذف می‌کنند و این رفتار به‌منزله صدمه به اجتماع، سوءاستفاده از شبکه و لطمه زدن به اعتماد عمومی خواهد بود. ممکن است آن سازمان قدرتمند در کوتاه‌مدت سود کند، اما دراز مدت به سرمایه اجتماعی کشور آسیب می‌زند؛ بنابراین باید به رفتارها و روابط درون شبکه دقت شود تا اقدامات در جهت ساخت اعتماد شبکه با سایر بخش‌های اجتماع باشد. مسئله بعدی مشاهده اولویت‌های سایر بخش‌های اجتماع و دیدن توانایی افراد در سازمان‌های حاشیه‌ای استان است. با وجود شبکه‌های قدرتمند ممکن است صدای سازمان‌های کوچک شنیده نشود و به تدریج گروه‌های معارض ایجاد شود و به‌کل مجموعه آسیب بزنند.

ارزیابی شما در مورد چگونگی تشکل‌ها در ایران در تطبیق با الگوهای تشکلی در کشورهای موفق در امر تشکل‌سازی اقتصادی چیست؟

در دو دهه گذشته تشکل‌های کارفرمایی در کشور و در بخش‌های مختلف استان بسیار کارآمد شکل گرفته‌اند. به نظر می‌رسد در ارتباط بین تشکل‌ها تا اندازه‌ای ضعیف هستیم، اما امیدوارم با آموزش‌ها و فعالیت‌های اخیر، در آینده شاهد تشکل‌های انسجام‌یافته و نظام‌مند باشیم.

آیا اتاق بازرگانی به‌عنوان بخش خصوصی می‌تواند در راستای بهبود عملکرد تشکل‌ها قدم بردارد؟

سازمان‌های حمایت‌کننده مانند اتاق بازرگانی، می‌توانند به شکل‌گیری بهتر تشکل‌ها، آموزش و ارتقای دانش در خصوص ارتباطات شبکه‌ای و تسهیل شرایط سخت‌افزاری و نرم‌افزاری کمک کنند. البته تعدادی از اتاق‌های بازرگانی اقداماتی در زمینه آموزش تشکل‌ها انجام داده‌اند. اتاق‌ها می‌توانند با ایجاد ارتباط مجازی بین تشکل‌ها و در اختیار گذاشتن مکان برای گردهمایی آن‌ها، شرایط را برای ارتباط بهتر انجمن‌ها فراهم کنند. همچنین با تسهیل شرایط اداری و حقوقی، راه را برای ایجاد تشکل‌ها هموار سازند.

سخن پایانی؟

در ساخت شبکه نباید عجله کرد، زیرا ساخت شبکه هدف نیست؛ بلکه ابزاری است برای کمک به توسعه سرزمین و دستیابی بهتر به اهداف. توصیه من به همه تشکل‌ها این است که در ساخت شبکه‌ها، شکل دادن و ایجاد سازوکار رسمی عجله نکنند و فرصت بدهند تا ارتباط بین تشکل‌ها به‌خوبی شکل گیرد و اعتماد در شبکه جریان یابد. به همین منظور از روش‌های اعتماد ساز استفاده و با ایجاد یک ساختار قانونی برای تقویت و بهبود ارتباطات شبکه‌ای تلاش کنند. ●